

הלכות נגעים: ענג ונגע, קשר ושקר

פרשות 'תזריע' עוסקת לכאורה רק, בנגעים, עניינים רפואיים. אך התורה עצמה קשרה את הנגעים בסוגייה אחרת. כך קוראים אנו בספר דברים (כד, ח-ט) אזהרה: "הַשֹּׁמֵר בְּנִגְעֵ הַצָּרְעָת... זָכוֹר אֶת אֲשֶׁר עָשָׂה ה' אֱ-לֹהֶיךָ לְמַרְיָם בְּדֶרֶךְ בְּצִאתְכֶם מִמִּצְרָיִם". כתוב זה מתייחס למסופר בספר במדבר (יב, א-טו) על התרסתם של מרים ואהרון נגד משה. משה לא עשה כל רע, לפיכך "וַיִּחַר אֵף ה'... וְהָיָה מַרְיָם מְצֻרְעַת כְּשֶׁלֶג". משה עצמו מתפלל לשלומה של מרים, והיא מתרפאת, לא לפני שהיא מסוגרת "מִחוּץ לַמַּחֲנֶה, שְׂבָעַת יָמִים". באופן זה קשרה התורה בין הצרעת לנגע של 'לשון הרע', רעיון שיבוטא מאוחר יותר במשחק המילים 'מצורע' – 'מוציא רע'. לשון הרע הוא נגע מסוכן המאיים עלינו, ברמה האישית וברמה הקולקטיבית. אך לפני שאתייחס לכך, מבקש אני שתתלוו אלי בהצצה נוספת בסוגיית הנגעים.

המושג 'נגע' מוביל אותנו אל ספר יצירה, חיבור קדום אפוף מסתורין, מעין מסכת משניות של תורת הסוד. בפרק הראשון בספר מוצגים לפנינו בפעם הראשונה באופן מפורש עשר הספירות, מושגים שהיו בעלי חשיבות מכרעת במיסטיקה היהודית לדורותיה. אצביע כאן רק על אחד מהאפיונים החשובים של הספירות אותו מדגיש הספר (א, ד). קיים קשר בין הספירות לבין מימדי הקוסמוס, וליתר דיוק לבין חצאי המימדים המכונים 'עומקים' (ספר יצירה א, ד): "עומק ראשית ועומק אחרית... עומק רום ועומק תחת, עומק מזרח ועומק מערב, עומק צפון ועומק דרום". מתוך עשרת העומקים הבאתי רק שמונה, דהיינו ארבעה מימדים, מימד הזמן (ראשית ואחרית), ושלושת מימדי החלל, אליהם קרובים אנו, חניכי ההשקפה הפיסיקלית המודרנית. חסרים לנו שני עומקים כדי להשלים את ההקבלה לעשר הספירות. ספר יצירה מוסיף אכן, מימד חמישי: "עומק טוב ועומק רע". הפיסיקה לא מספיקה, המוסר ורגשותינו הקיומיים הם המימד החסר, ההכרחי להבנת העולם. בפרק השני של הספר, מתווספות האותיות לספירות ולעומקים. המציאות נקבעת על ידי נוסחאות, המתוארות, כמו בכימיה, על ידי קומבינציות של אותיות. אלא שמה שמגדיר את הנוסחה אינו רק מבחר האותיות בהן אנו משתמשים, אלא גם הסדר שלהם. תמורה בסדר עלולה להפוך על פיה את הנוסחה: "סימן לדבר, אין בטובה למעלה מענג ואין ברעה למטה מנגע" (ב, ד).

רעיון זה, המסומל בהפיכת הענג לנגע, פותח בקבלה ובחסידות בצורה מופלאה. מתוך הדברים הרבים שנאמרו רוצה אני להתייחס למאמר שמקורו בבית מדרשו של ר' דב בר, המגיד ממזריץ', תלמידו הגדול של ר' ישראל בעל שם טוב. וכך כותב הוא על סוגייה זאת (יושר דברי אמת, כח) כותב הוא: "זֶה לְעֵמֶת זֶה עָשָׂה הָאֱ-לֹהִים (קהלת ז יד), טוב לעומת רע כו', וכל המדות שיש בטוב יש ברע, רק בטוב הם לטוב, וברע הם לרע, ודא בהפוכא דדא [וזה

היפך זה]... כמו שאמר הכתוב במשלי (כא, ח): הַפְּכֶפֶךְ דָּרָךְ אִישׁ... וְיֵד יִשָּׁר פְּעֻלוֹ". קיימת סימטרייה הפוכה בין הקדושה לבין ה'קליפה', ביטוי המתאר בקבלה ובחסידות את הרוע. זהו מאבק בין הזך להפכך, בין הטוב לרע, בין האמת לשקר. והסימטרייה הזאת מסוכנת כי היא עלולה להטעות.

מאז יותר ממאה שנה נלחמים אנו במלחמות עקובות מדם ובמאבקים פוליטיים וכלכליים. יחד עם זאת נתונים אנו במערכות נוספות, אידיאולוגיות, משפטיות, לשוניות ופילוסופיות, המתנהלות מהאוניברסיטאות ועד לבית הדין הבינלאומי בהאג. אין אלו מאבקים לשמם. מאחוריהם מסתתרים אינטרסים כלכליים ופוליטיים שריח הנפט נודף מהם, אך גם אינטרסים פסיכולוגיים. אירופה שמול השואה, שיתפה פעולה או שתקה, חייבת להוכיח לעצמה, שהקורבנות אינם טובים יותר מרוצחיהם. האינטרסים מתבטאים במלחמה שהשקר מנהל נגד האמת.

המגיד ממזריץ' ממשיך "ואותיות השמות של קדושה ושל קליפה שווים, רק הצירוף היא להיפוך, למשל בקדושה יש כתר, ובקליפה כרת... בקדושה קשר, ובקליפה שקר, בקדושה (בראשית כח יב) סֵלֶם מְצַב אֶרְצָה, ובקליפה (יחזקאל ח, ג) סֵמֶל הַקְּנָאָה הַמְּקַנָּה [פסל המקניא ומרגיז את הקב"ה], בקדושה איש תָּם, ובקליפה מֵת, בקדושה ענג, ובקליפה נגע, והרבה כדומה. ומדת הקליפה להפוך כל דבר אמת... כמו שאמר הכתוב (ישעיה ה כ) הוֹי הָאֲמָרִים לְרַע טוֹב וְלְטוֹב רָע".

"בקדושה קשר, ובקליפה שקר". עם "התקדמות" התרבות ואמצעי הקומוניקציה הקליפה נעשית מתוחכמת יותר ויותר. רגילה הייתה להמציא 'עלילות' שלא היו. הקליפה לא זקוקה לכך בימינו. הפיכת ה'קשר' מספיק ליצור שקר. ההתעלמות מן ההקשר הופכת אינפורמציה מקוטעת לשקר המתחזה לאמת. זאת התמחותם של האמצעים האלקטרוניים, אבל היא מלווה אותנו מהפילוסופיה ועד למשפט. אנו מביטים על המציאות דרך מסגרת של צג, המגבילה את שדה הראייה הויזואלי והמושגי של תפיסתנו. אין אנו מסוגלים לראות את פעולתם של המבויימים את מה שנראה, ואף אין אנו מסוגלים לקחת בחשבון את מכלול המציאות בחלל ובזמן. מתוך כך הופך ה'קשר', ההקשר לשקר והצדיק לרשע.

בימי השואה לא הייתה אפשרות ליהודי להזדהות עם הפרספקטיבה הנאצית. אמנם כן, הייתה קיימת אצל רבים, בייחוד בין המתבוללים שהפכו ליהודים בעל כורחם, שנאה עצמית, שבאה לידי ביטוי בשנאת אחיהם שנתפסו בעיניהם כאחראיים למעשי הנאצים. ניתן היה לשתף פעולה עם הנאצים, כקאפו או כחבר בסוגים מסוימים של יודרנטים. ולמרות זאת, אי אפשר היה להזדהות עם האויב שהיה מתנכל להם בשנאה גזעית שאין ממנה מפלט. במפגש עם הקומוניזם המצב היה שונה. שם, ניתן היה להזדהות עם האויב במאבק נגד עמנו, עד הימים האחרונים והאיומים של משטר סטאלין, ולא עד בכלל. תופעה מעין זאת מלווה אותנו

בצורה זו או אחרת, בעצם היום הזה. אינני מתכוון כאן לביקורת אסטרטגית או טקטית על פעולותינו, ואינני מטיף כאן נגד כיבוד האחר. המסוכן הוא הביטול בפני האחר, נשיאת אשמה בלתי מוצדקת ובלתי רציונלית והזדהות עם התוקפן והאויב. הפתולוגיה הזאת מביאה ישראלים ויהודים לשתף פעולה עם המאשימים את חיילי וקציני צה"ל בפשעי מלחמה. הם אחראים לאחד הניצחונות העצומים ביותר של ה'קליפה' בדורנו. קצין צה"ל לא יכול לנסוע לארץ חופשית מפני שהוא אשם בפשעי מלחמה!?

ביום העצמאות מצווים אנו להיות מודעים לנגעי הלשון, לצרעת הגוף, הלשון הרע הפוגע בנו כפרטים, וצרעת הבית הפוגעת בישותנו הקולקטיבית. החובה להימנע מלשון הרע, כוללת לפי ה'חפץ חיים', גם את החובה המוטלת עלי להימנע, מהלשון הרע הנברוטית והפסיכוטית, שאני מוציא על עצמי, וזאת – אוסיף - כפרט וכאומה. אולם, בכך לא די. באלומת האזהרות בענייני לשון הרע, כלולה אזהרה פרדוכסלית (שמות כג, א): "לֹא תִשָּׂא שְׁמַע שְׁוֹאֵ". לפי חז"ל, זהו האיסור המוטל לא על המוציא לשון הרע, אלא על הקורא, השומע והצופה. אסור לנו לשמוע ולקבל לשון הרע, עלינו להיאבק נגד השפעתה עלינו. מוקפים אנו טרוריסטים ושוליות נאציות כשבאופק סכנות גרעיניות. דיינו, אסור לנו להוסיף לכך את הפסיכוזה של שנאה עצמית. אנו נלחמים ב'קליפה' במלחמה מלוכלכת, שהופכת טוב לרע, ענג לנגע, כשכללי המשחק המשפטיים, הבינלאומיים ואף הלאומיים, מתייחסים למציאות אידיאלית שאינה קיימת. כן, נחפשה דרכנו, אך נאחל למדינתנו שנה ללא פגעים, וגם ללא נגעים של אשמה פתולוגית.